

FITXA DE LA FOSSA COMUNA DE CALVIÀ.

Municipi: Calvià.

Indret: Cementiri municipal.

Fossa: Dues fosses amb civils.

Tipologia: Probable.

Desapareguts:

- Fossa de terra.- probablement, 10 persones desconegudes.
- Fossa central.- 13 persones identificades i 1 desconeguda.

Investigació.- Manel Suárez Salvà.

FOSSA COMUNA DE CALVIÀ

Manel Suárez Salvà.

Introducció.

Durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939) i el primer franquisme es desencadenà una forta repressió que va afectar profundament àmplies capes de la societat mallorquina que prengué diferents formes i abasts. A més dels afusellaments, empresonaments, camps de concentració i batallons de treball, també s'usaren altres tipus de coercions que marcades per la voluntat restrictiva del nou règim, s'orientaren cap a la discriminació i la imposició. Hi hagué etapes que repercutiren no sols en el terreny estrictament polític sinó també en el de la cultural, l'ensenyament, l'economia i la religió, fins i tot, a l'àmbit privat i a la vida quotidiana.

Dins el context d'altres municipis de les Illes, Calvià assoleix un especial, i trist, significat. Aquest Terme va suposar la concentració de tots els sistemes de repressió exercida pel règim feixista.

Per un costat, durant els primers mesos de la guerra civil (en què, cal fer-ho constar, no va haver-hi cap oposició dels calvianers i calvianeres al poder establert per la força), molts de veïns del poble varen ser assassinats i els seus cossos mai retornats als seus familiars.

Només en l'actualitat s'ha pogut conèixer que molts d'ells foren empresonats a Ca'n Mir, des d'on sortiren per ser afusellats contra la paret de l'oratori de Santa Creu de Porreres o les del Cementiri de Palma. Altres moriren a alguna cuneta de l'illa i no se n'ha sabut res més.

També durant aquests primers mesos, les carreteres del Municipi es convertiren en testimoni mut de múltiples assassinats. El Cementiri de Calvià era el destí final dels cossos trobats, a primeres hores del matí, a diferents indrets del Municipi.

Amb la diligència que pertoca, el Jutge de Pau procedia a la inscripció del cos localitzat. En un primer moment sols consta la inscripció del cos d'un home desconegut (acompanyat d'una perfecta descripció física), però, en molts casos, consta una segona inscripció, feta mesos després, en què s'identifica la persona desconeguda. I així es torna inscriure en el Registre del Jutjat de Pau, la qual cosa ens permet identificar la majoria de les persones assassinades i conèixer la data i lloc exactes de la mort. Així, aquest Registre esdevindrà una peça clau en el contingut d'aquest informe, perquè ens permet saber, amb exactitud en alguns casos, on està enterrada cada persona³⁶.

³⁶ En alguns casos, la nota del Registre indica, textualment: *Tramo izquierdo entrando fila 2ª nº 9*. En altres ocasions, però, es limita a una simple anotació: *Cementerio de Calvià*.

A les informacions clares que s'obtenen del Registre del Jutjat de Pau, cal afegir-hi les fonts orals. Per elles, sabem que, a més de les “registrades”, es varen trobar cossos de persones assassinades a altres indrets del Municipi de les quals, però, no es té cap constància respecte de la seva identitat. Així, se'ns indica que es varen trobar despulles a les platges de Palmanova i del Caló den Pallicer a Santa Ponça, a les voreres de la carretera de Calvià a Palmanova i, finalment, almenys cinc cossos a les portes del cementiri de Calvià. És ben probable que enterressin aquestes persones dins el que més endavant hem anomenant “fossa de terra”.

Per tant, ens trobem amb dos espais diferents dins el mateix cementiri i que han de ser considerats i analitzats.

Localització de la fossa.

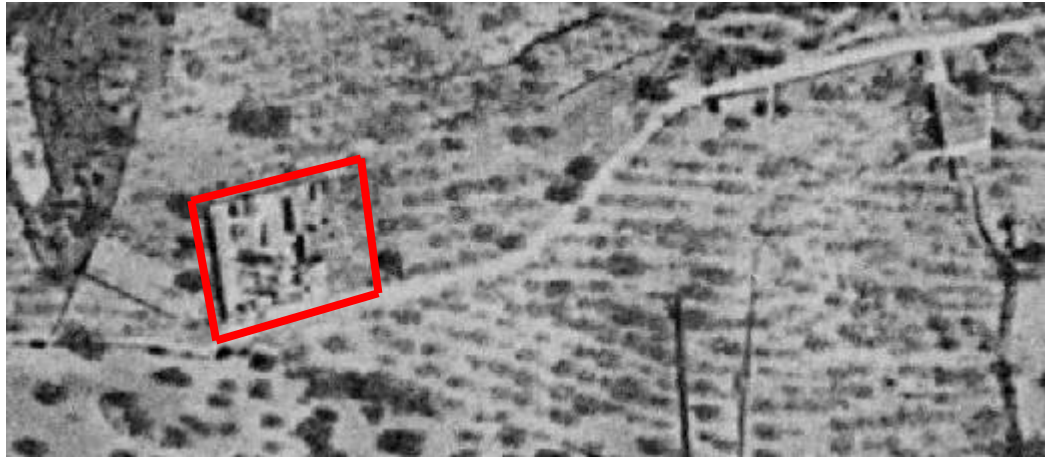
L'espai físic.

La fossa es localitza a Calvià, dins el cementiri, situat a uns cinc cents metres del nucli de població.

Durant les darreres dècades ha experimentat vàries modificacions per fer-lo més gran que no han alterat la configuració del cementeri original, conegut al poble com el Cementiri vell.

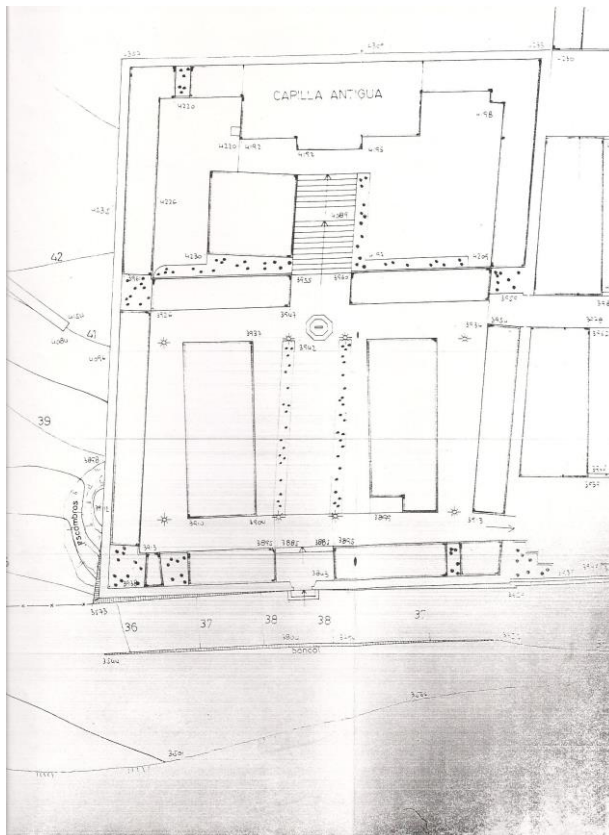

Vista aèria del Cementiri de Calvià en l'actualitat. En vermell està indicat el Cementiri vell, en què es localitzen les dues fosses comunes. En verd hi ha la primera ampliació, en blau la segona i en groc la tercera, molt recent.

Vista aèria del Cementiri de Calvià l'any 1956. No havia experimentat cap canvi des de l'any 1936.

El terreny, així com tota la instal·lació, són propietat de l'Ajuntament.

Planell del cementiri vell en l'actualitat.

Localització de les fosses. Tipologia.

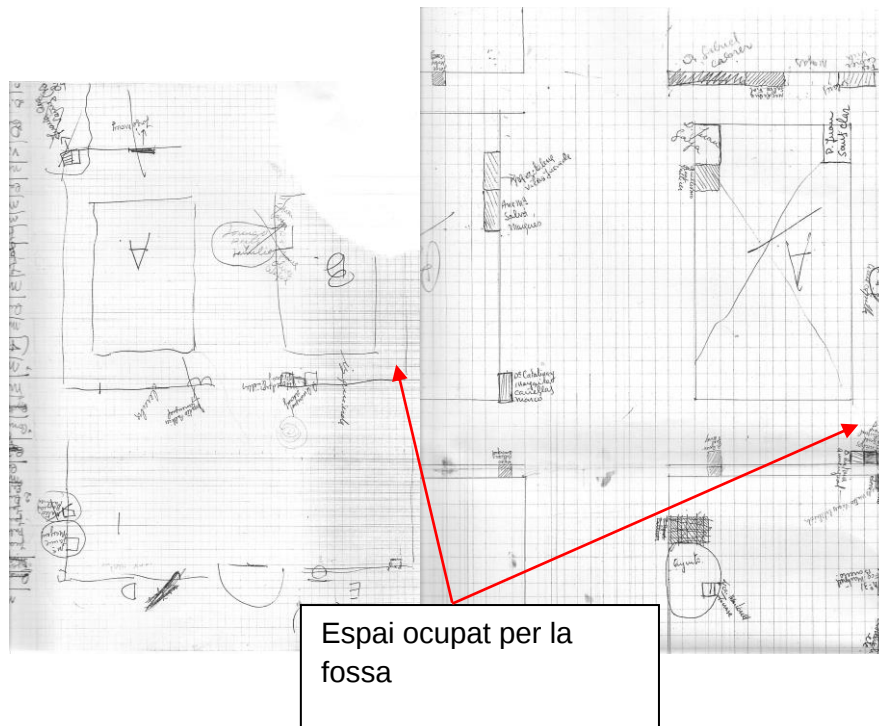
Els testimonis orals i escrits, el Registre del Jutjat de Pau de Calvià, ens permeten saber exactament la localització de la fossa on eren enterrades les persones afusellades: *tramo izquierdo entrando*, en relació a la porta d'entrada del Cementiri Vell.

D'acord amb el Registre, i els testimonis orals, es pot determinar que al Cementiri de Calvià hi ha dos espais emprats com a fosses comunes durant la Guerra civil.

Fosses “de terra”

Així, una observació d'aquest indret del Cementiri Vell ens permet trobar dos espais, els únics, amb superfície de terra, però separats entre ells per uns nínxols antics, que identificarem com a “fosses de terra”. Els mateixos testimonis identifiquen, però, el segon espai com el que hauria servit per fer els enterraments il·legals i que, probablement, era emprat per deixar-hi persones enterrades sense cap tipus de control. Es tracta d'una fossa petita, d'uns 9 metres quadrats situada al costat esquerre de l'entrada del cementiri vell. No sabem quan va començar a utilitzar-se perquè no existeix cap tipus de registre que ens permeti aportar aquesta informació. Sí que sabem, per testimonis orals, que hi enterraren persones vestides.

La documentació existent a l'arxiu de l'Ajuntament de Calvià no permet obtenir una constància documental respecte de la utilització d'aquest espai. Sí que existeixen diferents croquis, mai un planell oficial, que indiquen la disposició d'aquest espai i, en cap cas, en concreten la propietat ni el destí.

Just al costat de la fossa, hi ha el nínxol de la família Bujosa Sans. Julià Bujosa ens va explicar que, mentre feien l'obra d'excavació durant els anys seixanta, al lateral que ocupa l'espai de terra varen trobar restes humanes vestides, en concret cames amb els calçons i les sabates posades. Quan demanaren qui eren aquelles persones i què n'havien de fer, els mig indicaren que es tractava de morts de la guerra i que es desfessin d'aquelles despulles sense demanar res més. Sembla que les col·locaren com varen poder dins la fossa de terra, però també és ben possible, segons altres testimonis, que els restes que anaren sortint els tirassin a l'altre costat de la paret del cementiri.³⁷

Els que sembla cert és que a diferents indrets de Calvià varen aparèixer els cossos de persones assassinades que no varen ser inscrites al Registre del jutjat de Pau de Calvià, com ho varen ser altres. A més, i també a diferència d'aquelles, en aquest indret eren enterrades vestides i sense identificar.³⁸

³⁷ Testimoni de Julià Bujosa, ja traspassat, i de Francesc Salvà, ambdós de Calvià.

³⁸ Testimonis d'Antoni Pallicer, Jaume Pallicer i Josep Suárez, que parlen de les troballes de persones assassinades a la carretera des de Calvià a Palmanova; Francesc Salvà informa de la troballa d'una persona assassinada al Caló den Pallicer, a Santa Ponça, i fins a cinc cossos més a la paret del cementiri vell, informació amb què també coincideixen Jaume Pallicer i Gaspar Pallicer.

Vista de la fossa que es troba, també, al lateral esquerre de l'entrada del Cementiri Vell. Es pot observar la paret dels nínxols abans indicats que la separen de la fossa de la primera imatge.

Per què existeix la fossa en aquell indret determinat.-

Es tracta d'un quadrat, n'hi ha un altre idèntic a l'altre costat, d'uns nou metres quadrats, que és al cementiri des dels inicis del seu funcionament.

Motius.-

Sabem que pot haver-hi entre set i deu persones víctimes d'un assassinat ocorregut entre el juliol i el desembre de 1936. Desconeixem si, amb antelació, aquest espai s'havia emprat com a lloc d'enterrament o si pot haver-hi altres persones enterrades després de la data indicada.

Datació.-

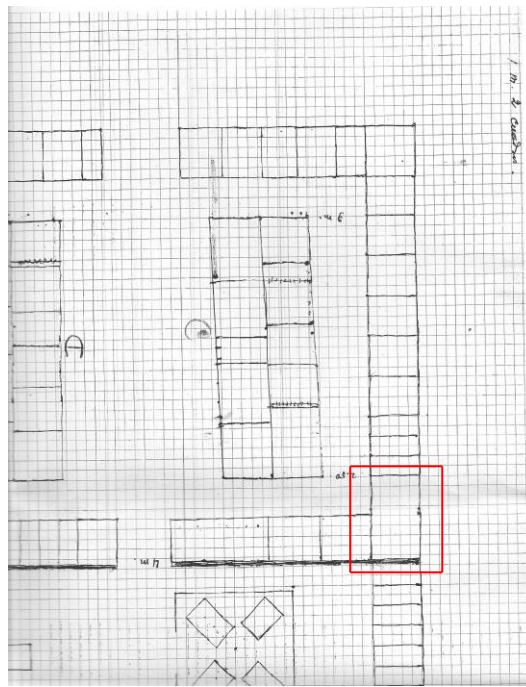
Les persones de les quals es té alguna notícia hi van ser enterrades entre els mesos de juliol i desembre de 1936.

Intervencions fetes entorn de la fossa.-

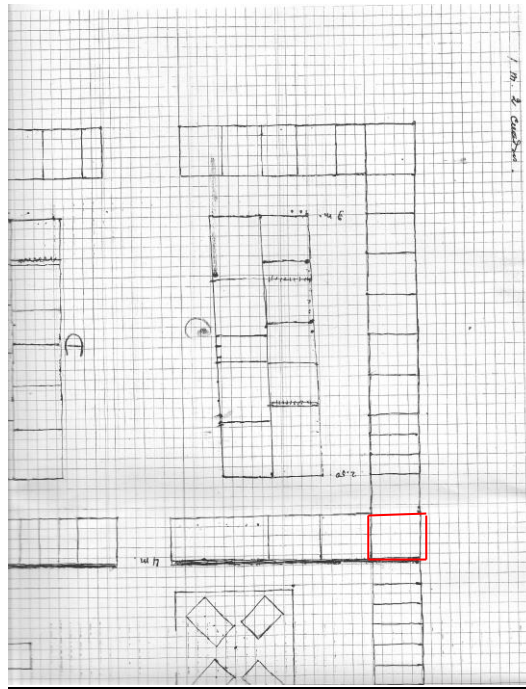
Aquesta fossa ha experimentat alguns canvis ocasionats per la construcció d'un nínxol durant els anys seixanta al seu costat dret que va fer

disminuir notablement al seva superfície inicial. Des d'aleshores, va restar inalterable fins que fa un parell de mesos, el fosses va encimentar-ne la superfície. A la imatge 1 es pot distingir l'aspecte que tenia la "fossa de terra" abans de la intervenció dels anys seixanta. En aquells moments, ocupava un rectangle de 45 metres quadrats que, després de les obres, es va quedar en poc més de 10 metres quadrats (Imatge 2). Es tracta, per tant, d'una intervenció important que va poder fer malbé gran part de l'espai ocupat inicialment.

Imatge 1

Imatge 2

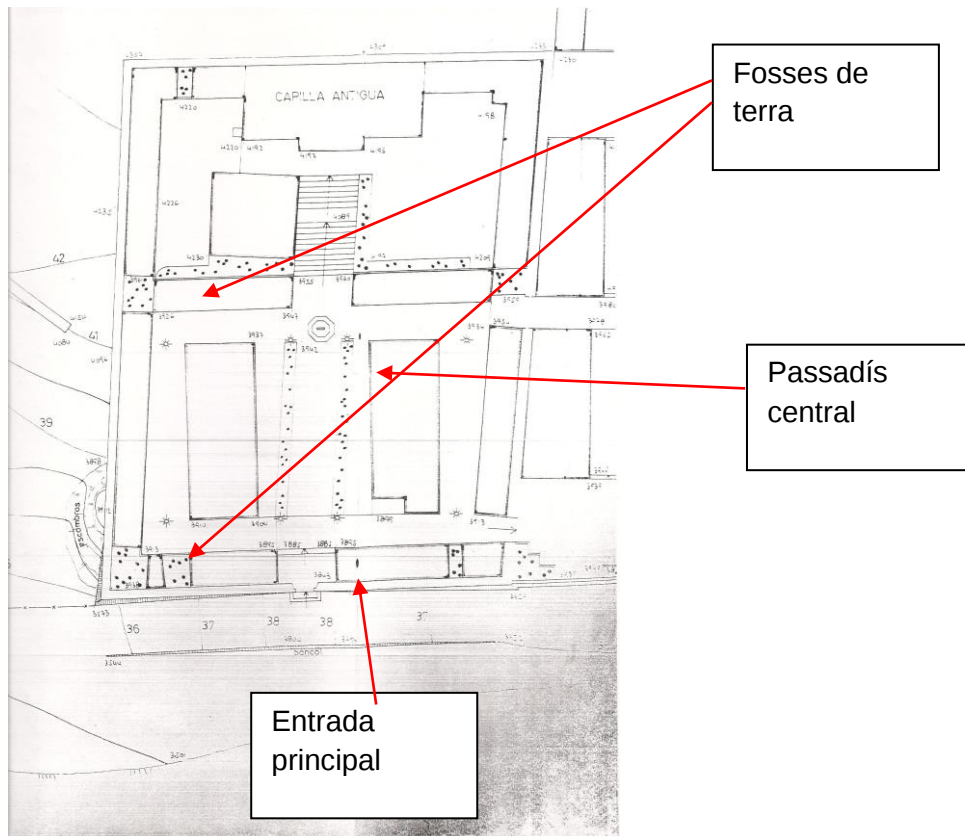

Dades de les persones desaparegudes que hi ha dins la fossa.

En aquests moments, resultat impossible identificar les persones que poden estar enterrades en aquest espai. Tan sols es disposa dels testimonis orals que indiquen que aquest espai va ser emprat com a lloc d'enterrament durant els primers mesos de la repressió i que ens permet indicar que pot haver-hi enterrades entorn de deu persones víctimes de la violència d'aquells mesos.

Fosses del passadís central

En aquest cas, no podem parlar d'una fossa comuna, ni tan sols d'una sola fossa. Es tracta d'un conjunt longitudinal que abasta tot el passadís central del cementiri vell i que, en el seu moment, estava ocupat per una filera de xipresos. Entre cada arbre, hi excavaren una fossa amb capacitat per a tres cossos, que eren enterrats despallats, embolicats amb un llençol i dipositats un sobre l'altre.

El dia després de l'assassinat de Joan Ferrà i de Cristòfol Barceló, les seves famílies varen rebre la notícia. Decidiren que, de matinada i d'amagat, la filla de Barceló i Maria Bordoy Vich, de Puigpunyent, que aleshores tenia 16 anys, anirien a Calvià per poder recollir els cossos. Aquesta dona, que en el moment de donar el seu testimoni tenia 87 anys (dissortadament, va morir pocs mesos després d'explicar aquests fets que, en qualsevol cas, estan enregistrats), va resultar determinant per indicar-nos on està enterrat el seu cunyat. Així, el mes de desembre de 2007, acompanyada pel seu nebot Joan Ferrà i pel funcionari de l'Ajuntament de Calvià Pere Simó, es va desplaçar fins el Cementiri de Calvià per indicar on, exactament, enterraren Joan Ferrà Ferrà. Recordava perfectament el trist recorregut que va fer aquell matí de fa 71 anys i el reproduïren. Entraren per la porta de ferro del cementiri vell i va indicar que el passadís central, en aquell moment, era més estret i que tenia xipresos alts a ambdós costats, emmarcant-lo. Quan va arribar al final del passadís, va assenyalar enterra, a uns dos metres d'on actualment hi ha una creu central i a l'esquerra del passadís dient que allà hi havia Joan Ferrà i altres, almenys, dos cossos davall el seu, que eren, per aquest ordre, el de Cristòfol Barceló i una altra persona.

Va explicar, i dies després ho va repetir mentre era enregistrada per una càmera de vídeo i una cinta, que, aquell dia trist, quan arribaren a Calvià anaren directament a l'Ajuntament, on les posaren en contacte amb el metge del poble. Sembla que aquest home els va indicar que les havia estat esperant

perquè ell coneixia les famílies, però que no havia tengut més remei que ordenar l'enterrament de Joan Ferrà. Es decidiren després a anar al Cementiri. Quan entraren, al final del passadís, entre xiprell i xiprell, a l'esquerra, veren, a terra, tres tombes, dues d'elles tapades i una altra oberta esperant els cossos. Parlaren amb el fosser i els va indicar que ell també coneixia Joan Ferrà. Els va indicar que l'havia posat a la segona fossa, comptant des de dalt, i que, davall seu, hi havia Cristòfol Barceló.

L'única cosa que Maria Bordoy no podia recordar amb seguretat (cal tenir en compte el seu estat d'ànim en aquells moments, el shock i la por, a més del temps transcorregut) era dins quina de les tres fosses que va veure hi havia el cos de Joan Ferrà i del seu company, encara que s'inclinava sempre per la segona. De fet, més endavant, a la descripció dels llocs d'enterrament, es pot observar com, seguint les seves indicacions, dins la primera fossa ja hi havia tres persones, mentre que, seguint l'ordre d'assassinats, la segona correspondria a Joan Ferrà i Cristòfol Barceló.

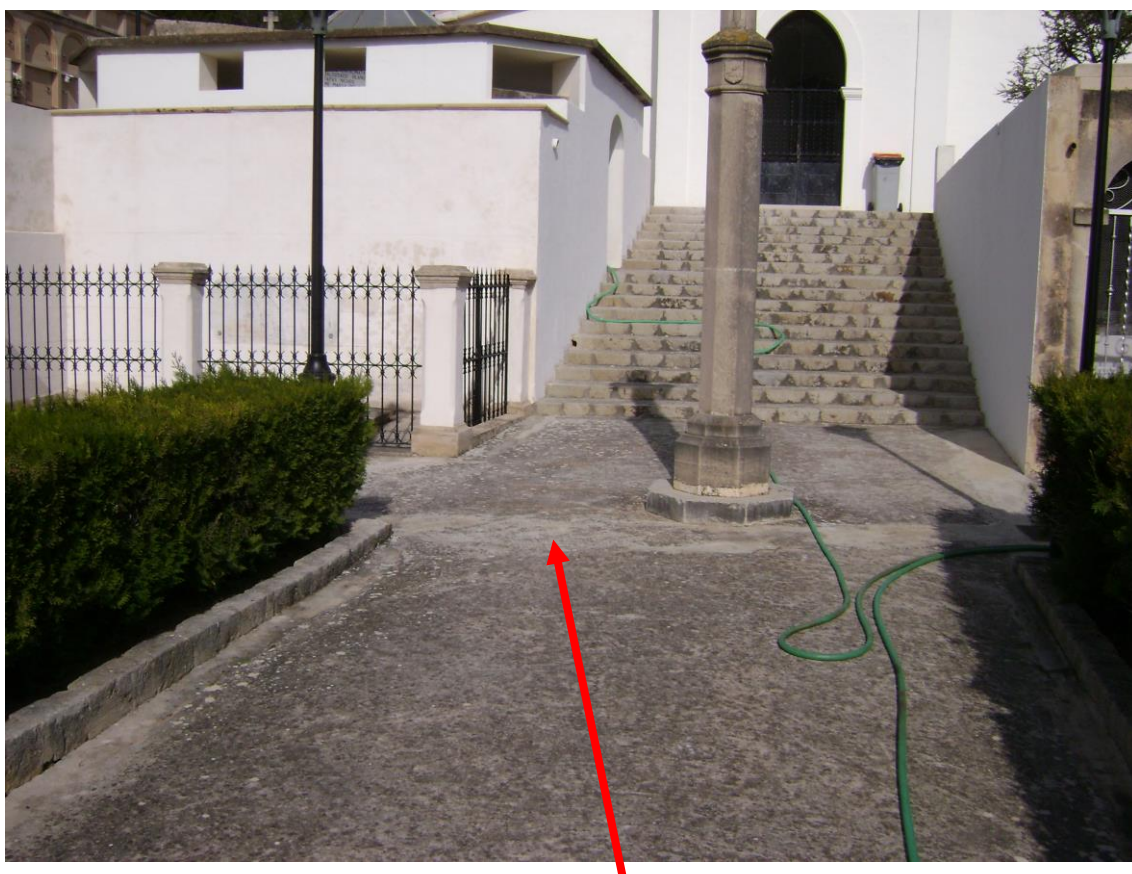
Fotografia aèria del Cementeri de Calvià. Any 1955. En aquells anys, el cementiri encara era un petit rectangle. Es pot veure perfectament el camí d'accés des del poble, encara sense asfaltar.

A la part central, es pot distingir perfectament la fila de xipresos.

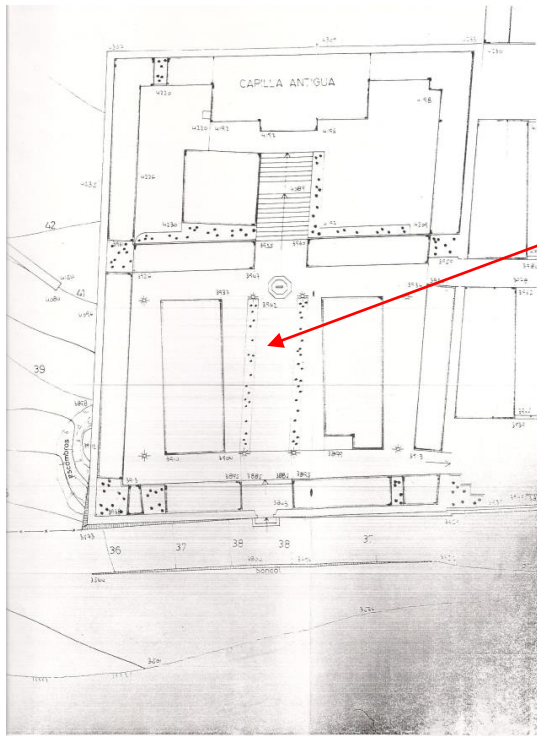
Si es mira l'interior del recinte, es pot contemplar perfectament el passadís central i a ambdós costats la filera de xipresos que va descriure la senyora Maria Bordoy. En el mateix sentit, i seguint la inscripció del Jutjat de Pau que indicava “*tramo izquierdo entrando*”, s'observa que encara no hi havia construït cap dels nínxols actuals que, per la seva forma de construcció (excavació molt profunda), podrien haver ocupat l'espai d'algunes de les fosses que es descriuen en aquest treball.

Vista del passadís central des de la porta de ferro de l'entrada del Cementiri vell. Es tracta de la mateixa visió que Maria Bordoy va tenir el dia 25 d'agost de 1936. A ambdós costats del passadís, que actualment està envoltat per una altra vegetació, l'any 36 hi havia dues fileres de xipresos que el feien més estret. Al fons, hi ha la creu.

Les tres fosses de les quals parla Maria Bordoy estarien dins l'espai que es troba entre la manguera i la vegetació: “tramo izquierdo entrando...”

Es pot observar el passadís central i com, a ambdós costats, s'hi varen construir nínxols en profunditat.

Tipus de fossa:

No podem parlar, en aquest cas, d'una sola fossa, sinó de tot un seguit de petites fosses, forats a terra amb capacitat per a tres cossos, un sobre l'altre, situades al passadís central del cementiri vell de Calvià.

Per què existeix la fossa en aquest indret. - El Registre de Defuncions del Jutjat de pau de Calvià ens indica perfectament el lloc on eren enterrades les persones víctimes de la violència i de la repressió, "tramo izquierdo entrando". A més, sabem també, mitjançant el mateix registre, que aquest era el sistema d'enterrament utilitzat des de l'any 1932 per enterrar les persones víctimes d'una mort violenta, tot i que, en alguna ocasió, alguna persona va ser enterrada al "tramo derecho". La descripció dels enterraments, i dels diferents testimonis, que reproduïrem a continuació ens permet determinar que aquest indret va ser utilitzat, quasi exclusivament, per enterrar-hi persones víctimes de la violència de la repressió i que les diferents fosses que s'hi anaren excavant es varen fer amb aquest únic propòsit.

Els pollencins Joan Domingo Coves, Josep Pont Cladera i Bartomeu Cabanellas Botia varen ésser assassinats els dia 30 de setembre de 1936 a la carretera d'Illletes i els varen inscriure en el Registre del Jutjat de Pau el dia 1 d'octubre del mateix any.

Els familiars de Josep Pont Cladera, pollencí que com ja s'ha dit fou assassinat el dia 30 de setembre de 1936 a la carretera d'Illletes, tenen un record

més difús de tota la situació. Així i tot, el seu cunyat, Guillem Payeras Serra, també pollencí, que durant els anys 40 va fer feina a la possessió de Son Sastre, va escriure un glosat el mes de gener de 1944 que ens serveix per aclarir on pot estar enterrar aquest home. Entre d'altres estrofes, n'hi ha dues que afirmen:

A Calvià, en el cementiri
un cunyat meu està enterrat
per les bales del feixisme
ell va ser assassinat.

Eren tres persones juntes
que foren assassinades
i a Calvià, en el cementiri
junes estan sepultades.

És, per tant, un nou testimoni respecte del sistema d'enterrament: per fosses i per files (un sobre l'altre).

Els dos testimonis serveixen per afegir llum a la situació de la resta de les fosses. Així, segons Maria Bordoy, Joan Ferrà i Cristòfol Barceló estan enterrats un damunt l'altre juntament amb un altre home i Guillem Payeras indica que els tres de Pollença estan enterrats plegats. Observant les dates de mort o enterrament (coincidents o properes) que es relacionen més avall, ens trobem que és perfectament possible agrupar de tres en tres tots els cossos i ens porta a formular dues hipòtesis de treball que ens condueixen a pensar que, molt possiblement, hi hagi més tombes que les que es poden pensar a nivell inicial.

Així i tot, del que es té constància és de:

- Fila 2a. Morts/enterrats entre el 17 i el 18 d'agost:
 - Francesc Bosch Marí. *Tramo izquierdo entrando, fila 2ª nº 9*³⁹.
 - Home desconegut. *Tramo izquierdo entrando, fila 2ª nº 10*.
 - Home desconegut. *Tramo izquierdo entrando, fila 2ª nº 10*.
- Cementiri de Calvià (identificats per Maria Bordoy). Morts/enterrats entre el 24 i el 28 d'agost:
 - Cristòfol Barceló Mora. *Cementerio de Calvià*.

³⁹ En cursiva la nota registral del Jutjat de Pau de Calvià.

- Joan Ferrà Ferrà. *Cementerio de Calvià*.
 - Guillem Llabrés Jaume. *Cementerio de Calvià*.
- *Tramo izquierdo entrando fila número 1, fosa ???*. Morts/enterrats el dia 1 d'octubre de 1936 (*en el cementiri juntes estan sepultades*⁴⁰):
 - Joan Domingo Covas. *Cementerio de Calvià*.
 - Josep Pont Cladera. *Tramo izquierdo entrando número 1, fila ???*
 - Bartomeu Cabanellas Botia. *Cementerio de Calvià*.
 - "*Fosa nº 2, fila 3ª, tramo izquierdo entrando*". Es tracta de l'única dona assassinada. La data de la seva mort, així com el lloc d'enterrament, la diferencia de tota la resta:
 - Joana Vaño Morales. "*fosa nº 2, fila 3ª, tramo izquierdo entrando*".
 - Morts/enterrats el 15 d'octubre de 1936. Els tres tenen la mateixa indicació respecte del lloc d'enterrament:
 - Pere Antoni Bosch Nadal. *Fosa nº 1, fila 3ª, tramo izquierdo entrando*.
 - Pere Horrach Frau. *Fosa nº 1, fila 3ª, tramo izquierdo entrando*.
 - Bartomeu Palmer Carrió. *Fosa nº 1, fila 3ª, tramo izquierdo entrando*.
 - Fila 1a. Hi ha només dos inscrits. Corresponen a les darreres persones assassinades. Tenen una característica en comú: Dionisio Alcal fou abandonat a les portes del cementiri i Gabriel Planes fou abatut dins la Serra de Na Burguesa i, amb un carro, el varen dur fins el cementiri:
 - Dionisio Alcal Rabassa. *Fila 1, fosa nº 2, tramo izquierdo entrando*.
 - Gabriel Planes Calafell. *Fila 1, fosa nº 2, tramo izquierdo entrando*.

D'acord amb l'arxiu del Registre del Jutjat de Pau de Calvià, aquesta que segueix és la relació de les persones assassinades dins el Municipi i enterrades al cementiri de Calvià. Es pot comprovar la descripció del lloc d'enterrament.

⁴⁰ Testimoni de Guillem Payeras Serra, de Pollença.

NOM I LLINATGES	DATA MORT/ENTERRAMENT	ORIGEN	LLOC D'ENTERRAMENT
Francesc Bosch Marí	17-8-36	Palma	"Tramo izquierdo entrando fila 2ª nº 9".
Home desconegut	18-8-36		"Tramo izquierdo entrando fila 2ª nº 10".
Home desconegut(*)	18-8-36		"Tramo izquierdo entrando fila 2ª nº 10".
Cristòfol Barceló Mora	23-8-36	Porreres, vivia a Galilea	Cementiri de Calvià
Joan Ferrà Ferrà	23-8-36	Puigpunyent, vivia a Galilea	Cementiri de Calvià
Josep Porqueres Nogués (**)	25-8-1936	Andratx	Cementiri de Calvià
Jaume Porcel Alemany (**)	25-8-1936	Andratx	Cementiri de Calvià
Mateu Jaume Amengual (**)	25-8-1936	Andratx	Cementiri de Calvià
Manuel Rodríguez Rodríguez (**)	25-8-1936	Andratx	Cementiri de Calvià
Jaume Alemany Flexas (**)	25-8-1936	Andratx	Cementiri de Calvià
Guillem Llabrés Jaume	28-8-36	Palma	Cementiri de Calvià
Joan Domingo Covas	1-10-36	Pollença	Cementiri de Calvià

Josep Pont Cladera	1-10-36	Pollença	“Tramo izquierdo entrando número 1, fila ???”
Bartomeu Cabanellas Botia	1-10-36	Pollença	Cementiri de Calvià
Joana Vaño Morales	2-10-36	Palma	“fosa nº 2, fila 3ª, tramo izquierdo entrando”
Pere Antoni Bosch Nadall	15-10-36	Artà, vivia a Palma	“fosa nº 1, fila 3ª, tramo izquierdo entrando”
Pere Horrach Frau	15-10-36	Marratxí, vivia a El Vivero	“fosa nº 1, fila 3ª, tramo izquierdo entrando”
Bartomeu Palmer Carrió	15-10-36	Marratxí, vivia a Palma	“fosa nº 1, fila 3ª, tramo izquierdo entrando”
Dionisio Alcal Rabassa	15-10-36	Andratx	“fila 1, fosa nº 2, tramo izquierdo entrando”
Gabriel Planes Calafell (***)	24-10-36	Era de Calvià, assassinat dins Na Burguesa.	Fosa 2, fila 1ª, tramo izquierdo entrando con la cabeza al Oeste.

(*) Segons els Registres del Jutjat de Pau de Calvià, és possible que un dels dos homes desconeguts sigui Antoni Cañellas Amengual. El 1944, sembla que la seva dona el va identificar a partir de la roba que tenien guardada en el Cementiri i així es va fer constar.

(**) Aquest cinc homes, tots d'Andratx, foren enterrats, tots plegats, en un nínxol propietat d'un particular calvianer. El 1948, els familiars aconseguiren l'autorització judicial per treure'ls. Actualment, estan enterrats plegats en el Cementiri d'Andratx.

(***) Els seus parents el van poder treure i varen traslladar les seves despulles a la tomba familiar.

Aquest sistema d'enterrament emprant l'espai entre xipresos, assenyalat de manera genèrica com "tramo izquierdo entrando" va ser utilitzat en diferents moments i durant molts anys però sempre amb persones víctimes d'una mort violenta. De l'anàlisi dels anys compresos entre 1935 i 1943 ens trobem, a més de la relació anterior, amb la que segueix. Cal indicar que apareix una persona, un soldat, que va morir el 1941 i que fou enterrat al costat dret:

NOM I LLINATGES	DATA	OBSERVACIONS	LLOC D'ENTERRAMENT
Maria Massot Vidal.	2-4-36	De Palma, ofegada.	Fosa que lleva el nº 8, tramo izquierdo entrando, fila 3ª.
Joan Arbona Rigo.	9-9-38	Calvià, carrabiner, mort d'un tret	Parte este del cementerio, fila 1ª, tumba 3, nicho 1º, lado oeste, cabeza norte.
Joan Tort Torrat	29-10-40	El trobaren penjat.	"línea 1, fosa 4, cabeza ???? tramo izquierdo.
Cadáver d'un caporal de l'exèrcit, desconegut.	10-5-41	No el varen poder identificar	Calvià.
Lucas Fermín Florit Mayol.	30-8-41	Soldat, ofegat a Illetes	Sepultura nº 10 entrando al lado derecho.
Ángel Torres Rovira.	8-2-43	Soldat, ofegat a Illetes	Calvià.

Motius.- Enterrament de totes les persones que torbaren assassinades a diferents indrets del terme municipal.

Datació.- Es té constància documental de la seva utilització des del 2 d'abril de 1936 fins al 8 de febrer de 1943.

Intervencions fetes entorn de la fossa.- Durant els anys cinquanta, la major part dels terrenys centrals del cementiri vell varen ser ocupats amb nínxols construïts en profunditat (uns sis metres). A més, les dues files de xipresos van ser arrabassades i substituïdes per diferents plantes. Per tant, és molt possible que alguna d'aquestes obres hagin fet malbé algunes fosses o part de les existents.

Diferents familiars instaren l'associació a demanar l'obertura de la fossa. En un primer moment, es varen reunir amb el batle de Calvià, que va autoritzar-ne l'obertura. Així, Memòria de Mallorca va elaborar l'informe que fes possible els treballs d'exhumació. Poc després, el jutge Garzón també va ordenar que s'obrís i, malgrat tots els informes i opinions favorables, l'Audiència Nacional va paraitzar tot el procés i va ordenar la protecció d'aquest espai, fent impossible, en aquests moments, qualsevol intervenció.

Dades de les persones desaparegudes que hi ha dins la fossa.

Les persones que s'han relacionat anteriorment tenien noms i llinatges, tenien famílies, tenien adreça. Totes aquestes dades són fonamentals a l'hora d'identificar els seus cossos, però també resulta imprescindible la seva descripció. Cal conèixer com eren, la seva alçada, les seves característiques físiques, la roba que duïen, entre d'altres coses. La relació que segueix només comprèn els homes i la dona que, molt possiblement, encara són al "tramo izquierdo entrando". Els cinc andritxols i el calvianer no consten en aquesta relació.

Així, resulta determinant el registre del Jutjat de Pau de Calvià.

1. Francesc Bosch Marí, "Terrolí".

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	18-8-1936	Núm. 62, full 32 Vº, del llibre 17
Inscripció definitiva	<i>Francisco Bosch Marí (a) Terrolí</i>	29-8-1936	Núm. 74, full 38 ?, llibre 17

Dades personals

Nom i Llinatges		Francisco Bosch Marí		Edat	39
Estat civil	Casat	Nom familiars	Manuela Delacalle Sánchez. Fills: Maria, Miquel i Josepa.		
Professió	jornaler	Adreça	Furió, 13, 1r. Son Alegre.Palma.		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el día diez y siete del actual en el KM. 8 hectómetro nueve de la carretera de Palma a Andraitx y en el camino de las Illetas, que no ha sido identificado, que según la autopsia representa unos treinta y cinco años de 1'60m. de estatura con pelo negro con algunas canas, que vestía gorra clara gris con visera, camiseta colorpardo, manga corta, pantalón azul mecánico con remiendos en las ancas, calzoncillos blancos cortos y alpargatas catalanas.</i>
Data de la mort	17-8-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Heridas mortales de necesidad que presentaba el cadáver ya d ela parte torácica ya de las que atravesaban lamasa encefálica.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Tramo izquierdo entrando fila 2ª nº 9.</i>

2. Home desconegut.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	19-8-1936	Núm. 63, full 33, llibre 17.
Inscripció definitiva	-----	-----	-----

Dades personals

Nom i Llinatges	??		Edat	26
Estat civil	??	Nom familiars	??	
Professió	??	Adreça	??	

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el kilómetro 7 Hm. 9 de la carretera de Palma a Andraitx y en el lugar conocido por "Les Cadenas" de este término municipal y que no ha sido identificado, que según resulta de la autopsia practicada, representa tener 26 años de edad, 1'60 m. de estatura, con pelo negro con raya al lado izquierdo, cejas pobladas, ojos pequeños, boca regular, dientes buenos, nariz pequeña, barba poblada rasurada y manos cuidadas con uñas muy largas, iba vestido con pantalón con rayas, calzoncillo blanco corto, calcetines negros verdosos, alpargatas blancas con suela de crep, camiseta de seda color gris, camiseta lana color blanco sin mangas y cinturón de cuero.</i>
Data de la mort	18-8-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Heridas de arma de fuego que presentaba en cadáver y en especial de la que le atravesó el paquete vascularnerviosos del cuello.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Tramo izquierdo entrando, fila 2ª nº 10.</i>

3. Home desconegut.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	19-8-1936	Núm. 64, full 33 Vº, llibre 17.
Inscripció definitiva	<i>Antoni Cañellas Amengual (possiblement)(*)</i>	29-10-1944	Núm. 22.

Dades personals

Nom i Llinatges		Possiblement, Antonio Cañellas Amengual		Edat	36
Estat civil	Casat	Nom familiars	Francisca Esbarranch Crespí. Filla: Margalida.		
Professió	Fuster	Adreça	Pou Nadalet, 31. Palma.		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado el día de ayer al Km. 7 Hm. 9 de la carretera de Palma a Andraitx y en el sitio conocido por "Ses Cadenas" de este Término municipal, y que no ha sido identificado; que según la autopsia practicada representa tener unos 29 años de edad, 1'70 m. de estatura, pelo negro peinado hacia atrás, dentadura buena, nariz afilada, cejas al pelo, ojos vidriosos, boca regular, manos bastante finas, barba negra poblada de unos ocho días, iba vestido con americana oscura con etiqueta que dice "V. Ferrer-Palma", camiseta de seda gris, cinturón cuero, pantalón gris, calzoncillos blancos cortos y alpargatas blancas catalanas.</i>
Data de la mort	18-8-36
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Falleció las 0'30 horas aproximadamente del día de ayer, a consecuencia de heridas de arma de fuego, y en especial la que le produjo el desprendimiento de masa encefálica.</i>

Lloc d'enterrament	<i>Tramo izquierdo entrando, fila 2ª nº 10.</i>
---------------------------	---

() Inscripción ordenada por el señor Juez Municipal de esta villa (Juan Cañellas Pons) en virtud del reconocimiento efectuado por Dª Francisca Esbarranch Crespí en las ropas de los cadáveres no reconocidos existentes en el Cementerio.*

4. Cristóbal Barceló Mora.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	25-8-36	Núm. 66, Folio 34 Vº, del libro 17.
Inscripció definitiva	<i>Cristóbal Barceló Mora</i>	6-10-36	Núm. 84, folio 43 vuelta, libro 17.

Dades personals

Nom i Llinatges		Cristóbal Barceló Mora		Edat	48
Estat civil	Casat	Nom familiars	Francisca Bauzà Pujol. Fills: Pere, Inés i Francesca.		
Professió	Jornaler	Adreça	Galilea.		

Descripció inicial	<i>Cadáver encontrado el veinticuatro de agosto que no ha sido identificado en el puesto denominado Coll de's Cucons, Km. Quince Hectómetro siete que representa tener unos cuarenta y cinco años y un metro sesenta y cinco. Iba vestido con camisa blanca con rayas azules con manga corta, camiseta blanca, pantalón lista claro, calzoncillos blancos cortos y alpargatas mallorquinas de color. Pelo rubio. Se le ha encontrado en uno de los bolsillos un pañuelo blanco con las iniciales P.B., una peseta en plata y cuarenta céntimos en calderilla y unas gafas con funda.</i>
Descripció definitiva	<i>Heridas en la cabeza producidas con arma de fuego, según dictamen de la autopsia.</i>
Data de la mort	23-8-36
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Se supone falleció sobre las veinticuatro horas a consecuencia de la herida en la cabeza producida por disparo de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de Calvià</i>

5. Joan Ferrà Ferrà.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	25-8-1936	Núm. 67, folio 35 del libro 17.
Inscripció definitiva	<i>Joan Ferrà Ferrà</i>	6-10-1936	Núm. 85, folio 44, del libro 17.

Dades personals

Nom i Llinatges		Joan Ferrà Ferrà		Edat	36
Estat civil	Casat	Nom familiars	Francesca Bordoy Vich. Fills: Francesc i Antoni.		
Professió	Jornaler	Adreça	Galilea.		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el punto llamado Coll de's Cucons, quilómetro quince, hectómetro siete, en el día 23 del actual, que representa tener unos cuarenta años de edad. Llevaba camiseta blanca con manga corta y cierre de cremallera; otra camiseta de algodón sin mangas; un pantalón lista oscuro; unos calzoncillos blancos y cortos y alpargatas negras; pelo corto y gris, nariz chata y cejas pobladas, un metro setenta y tres centímetros de estatura y ojos negros.</i>
Data de la mort	23-8-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia interna a consecuencia de las heridas recibidas por arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta Villa.</i>

6. Guillem Llabrés Jaume.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	29-8-1936	Núm. 72, folio 38 del libro 17.
Inscripció definitiva	<i>Guillem Llabrés Jaume</i>	6-10-1936	Núm. 86, folio 44 vuelta del libro 17

Dades personals

Nom i Llinatges		Guillem Llabrés Jaume		Edat	28
Estat civil	Fadrí	Nom familiars			
Professió	?	Adreça	Secar del Real (Palma).		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el lugar conocido por Ca's Catalá, quilómetro siete, hectómetro ocho de la carretera de Palma a Andraitx el día veintiocho del actual, que representa tener unos 28 años, media 1'60 m. y que vestía camisa blanca con rayas negras, pantalón negro de lista, camiseta blanca sin manga, calzoncillos blancos y cortos y sandalias de piel negra. Tenía el pelo negro rizado, ojos claros, cejas pobladas, nariz afilada, dentadura buena con falta de algunas piezas a causa de las heridas.</i>
Data de la mort	28-8-36
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia pulmonar y cerebral a consecuencia de disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa</i>

7. Joan Domingo Covas.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	2-10-1936	Núm. 80 del folio 41 vuelta del libro 17.
Inscripció definitiva	<i>Joan Domingo Covas</i>	20-1-1975	Diligència en el full de registre inicial

Dades personals

Nom i Llinatges		Joan Domingo Covas		Edat	30
Estat civil	?	Nom familiars	Cosines: Catalina Covas Rotger i Catalina March Covas.		
Professió	?	Adreça	Pollença		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el kilómetro nueve de la carretera de Palma a Andraitx y en el predio Bendinat de este término muncipals el primero del actual que representa te4ner unos treinta años y una talla de 1'65metros. Vestía jersey de lana marrón con cierre de cremallera, pantalones azules de mecánico, cinturón de piel con hebilla de metal, camiseta blanca sin mangas, calzoncillos blancos y cortos y alpargatas mallorquinas grises. Tenía el pelo negro y largo, cejas al pelo, ojos claros, nariz regular, boca regular y buena dentadura.</i>
Data de la mort	1-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia interna pulmonar a consecuencia de las heridas recibidas con arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa.</i>

Veure Annex 1. Acta de la Guàrdia civil.

8. Josep Pont Cladera.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	2-10-1936	Núm. 81, folio 42 del libro 17.
Inscripció definitiva	<i>Josep Pont Cladera(*)</i>	14-11-1938	Núm. 214, folio 108 vuelto de libro 17.

(*) La seva dona va identificar la seva roba.

Dades personals

Nom i Llinatges		Josep Pont Cladera		Edat	26
Estat civil	Casat	Nom familiars	Maria Payeras Serra.		
Professió	Sabater	Adreça	Pollença.		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el kilómetro nueve de la carretera de Palma a Andraitx en el predio Bendinat de este término municipal el primero del actual que representa tener unos veintiocho años y que medía 1'60 metros. Vestía americana de paño azul rayada con etiqueta (S.S.París), pantalones azules de mecánico, cmaisa de punto marrón, camiseta blanca con rayas azules, calzoncillos blancos y cortos con iniciales J.D., alpargatas catalanas y cinturón de piel negro con hebilla de metal. Tenía el pelo castaño, cejas al pelo, ojos claros, nariz aguileña y boca regular.</i>
Data de la mort	1-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia cerebral a causa de las heridas recibidas por disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Tramo izquierdo entrando, número uno fila ???</i>

Veure Annex 1. Acta de la Guàrdia civil.

9. Bartomeu Cabanellas Botia.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	2-10-1936	Núm. 82 folio 42 vuelta del libro 17
Inscripció definitiva	<i>Bartomeu Cabanellas Botia (*)</i>	15-1-1943	Núm. 370, folio 186 vuelto del libro 17

(*) La seva dona va identificar-ne les robes.

Dades personals

Nom i Llinatges		Bartomeu Cabanellas Botia		Edat	33
Estat civil	Casat	Nom familiars	Joana Cabrer Mariano.		
Professió	Comisionista	Adreça	Cruces, 17. Pollença.		

Descripció inicial	<i>Cadáver hallado en el kilómetro nueve de la carretera de Palma a Andraitx y en el predio Bendinat de este Término municipal, el primero del actual que representa tener unos treinta años de edad y media 1'70 metros de altura. Vestía americana de lana parda rayada, pantalones de dril marrón, camisa azul con mangs corta, camiseta blanca sin mangas, calzoncillos blancos y cortos, boina azul y alpargatas mallorquinas verdes. Tenía el pelo negro cortado, cejas pobladas, ojos claros, nariz aguileña, boca regular.</i>
Data de la mort	1-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia cerebral y pulmonar y heridas en el bazo y el hígado hacía unas treinta y seis horas a consecuencia d elas heridas por disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa.</i>

Veure Annex 1. Acta de la Guàrdia civil.

10. Juana Vaño Morales.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de una mujer desconocida</i>	4-10-1936	Núm. 83, folio 43 del libro 17.
Inscripció definitiva	<i>Juana Vaño Morales</i>	6-11-1936	Núm. 98, folio 50 vuelto de libro 17.

Dades personals

Nom i Llinatges		Juana Vaño Morales		Edat	50
Estat civil	Fadrina	Nom familiars			
Professió	SL	Adreça	Carrer Salat de Palma		

Descripció inicial	<i>Cadáver de una mujer hallado en el kilómetro quince, a la izquierda y a unos veinte metros de la carretera de Palma a esta villa y en el punto denominado "Ses Planas", el día dos del actual y que representa tener unos cincuenta años y que medía 1'50 metros de altura. Vestía delantal blanco, bata con flores estampadas, faja ventral, camisa blanca bordada y con la sinicales M.A., medias color crudo, ligas elásticas color claro y alpargatas catalanas. Fué hallado en el lugar del suceso un cenacho en el cual había una llave y un saco vacío. Tenía el pelo canoso y cortado a la romana, ojos claros, cejas al pelo, nariz chata, boca regular y dentadura completa.</i>
Data de la mort	2-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia pulmonar a consecuencia de heridas producidas por disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Tramo izquierdo entrando fosa núm. 2 fila 3ª.</i>

Veure Annex 2. Acta de la Guàrdia civil.

11. Pere Antoni Bosch Nadal.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	16-10-1936	Núm. 94, folio 48 vuelto del libro 17
Inscripció definitiva	<i>Pedro Antonio Bosch Nadal</i>	21-11-1936	Núm. 101, folio 52 del libro 17

Dades personals

Nom i Llinatges		Pere Antoni Bosch Nadal		Edat	56
Estat civil	Casat	Nom familiars	Isabel Mayans Colomar.		
Professió	Industrial	Adreça	El Vivero. Palma.		

Descripció inicial	<i>Cadáver de un hombre hallado el día quince del actual, en el kilómetro 9 de la carretera de Palma a Andraitx y en el predio Bendinat de este Término municipal, que representa tener unos sesenta años de edad y medía 1'60metros de alto. Vestía americana de paño gris oscuro, chaleco del mismo color, pantalones oscuros rayados, camisa blanca con cuello postizo y corbata a rayas azules, tirantes, camiseta de lana con iniciales B.A., zapatos piel negra, calcetines grises y boina azul. Tenía el pelo canoso, nariz regular, cejas alpelo, ojos claros, boca grande y dentadura postiza con piezas de oro.</i>
Data de la mort	15-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia cerebral y pulmonar por disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa en la fosa nº 1, fila 3ª tramo izquierdo entrando.</i>

Veure Annex 3. Acta de la Guàrdia civil.

12. Pere Horrach Frau.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	16-10-1936	Núm. 95, folio 49 del libro 17
Inscripció definitiva	<i>Pere Horrach Frau</i>	21-11-1936	Núm. 102, folio 52 vuelto del libro 17

Dades personals

Nom i Llinatges		Pere Horrach Frau		Edat	54
Estat civil	Casat	Nom familiars	Isabel Gelabert Florit. Fills.- Maria, Margalida, Joan, Isabel i Sebastià.		
Professió	Jornaler	Adreça	Carrer Cartagena, 2. El Vivero. Palma.		

Descripció inicial	<i>Cadáver de un hombre hallado el día quince del actual en el kilómetro 9 de la carretera de Palma a Andraitx y en el predio Bendinat de este Término municipal, que representa tener unos 60 años de edad y media 1'70 metros de alto. Vestía americana de lista con remiendos en los codos, pantalones de lista rayada con remiendos en las rodillas, camisa azul rayada, camiseta blanca, gorra a cuadros y alpargatas de lona. Tenía el pelo canoso, cejas al pelo, ojos claros, nariz aguileña, boca regular y dentadura incompleta.</i>
Data de la mort	15-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia cerebral y pulmonar a consecuencia de disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa, en la fosa núm. 1, fila 3ª tramo izquierdo entrando.</i>

Veure Annex 3. Acta de la Guàrdia civil.

13. Bartomeu Palmer Carrió.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	16-10-1936	Núm. 96, folio 49 vuelto del libro 17
Inscripció definitiva	<i>Bartomeu Palmer Carrió</i>	23-11-1936	Núm. 103, folio 53 del libro 17

Dades personals

Nom i Llinatges		Bartomeu Palmer Carrió		Edat	42
Estat civil	Casat	Nom familiars	Joana Albertí Caubet. Fills.- Joan i Catalina.		
Professió	Picapedrer	Adreça	Son Amteller. Palma.		

Descripció inicial	<i>Cadáver de un hombre hallado el día quince del actual en el kilómetro 9 de la carretera de Palma a Andraitx y en el Predio Bendinat de este Término municipal, que representa tener unos 25 años de edad y medía 1'60 metros de alto. Vestía americana de lana color pardo con franja de luto, pantalones de lista rayados, camiseta de lista rayada con cuello y corbata negra, calzoncillos blancos y cortos, camiseta blanca sin mangas, gorra de paño y alpargatas catalanas. Tenía el pelo y las cejas negras, ojos claros, nariz regular, boca regular y dentadura completa.</i>
Data de la mort	15-10-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia cerebral y pulmonar a consecuencia de disparos de arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa, en la fosa núm. 1, fila 3ª tramo izquierdo entrando.</i>

Veure Annex 3. Acta de la Guàrdia civil.

14. Dionisio Alcal Rabasa.

	Identificació	Data	Número de registre
Inscripció inicial	<i>Cadáver de un hombre desconocido</i>	15-11-1936	Núm. 100, folio 51 vuelto del libro 17
Inscripció definitiva	<i>Dionisio Alcal Rabasa</i>	11-12-1936	Núm. 114, folio 58 vuelto del libro 17

Dades personals

Nom i Llinatges		Dionisio Alcal Rabasa		Edat	55
Estat civil	Casat	Nom familiars	Antònia Pujol Bosch. Filla.- Magdalena (morta).		
Professió	Canastrer	Adreça	Carrer del vidre, 4. Andratx.		

Descripció inicial	<i>Hombre hallado el día catorce del actual a unos cinco metros del cementerio de esta villa, que representaba tener unos 70 años de edad y 1'67 metros de alto. Vestía pantalón gris de lista, camisa de lista a rayas negras, camiseta de lana color salmón, clazoncillos blancos y largos y alpargatas mallorquinas color salmón. Tenía el pelo gris, cejas al pelo, ojos claros, bigote gris y nariz y boca grandes.</i>
Data de la mort	14-11-1936
Causes de la mort- Dictamen autòpsia	<i>Hemorragia cerebral a consecuencia de disparos dd arma de fuego.</i>
Lloc d'enterrament	<i>Cementerio de esta villa, en la fosa nº 2, fila 1ª, tramo izquierdo entrando.</i>

Veure Annex 4. Acta de la Guàrdia civil.

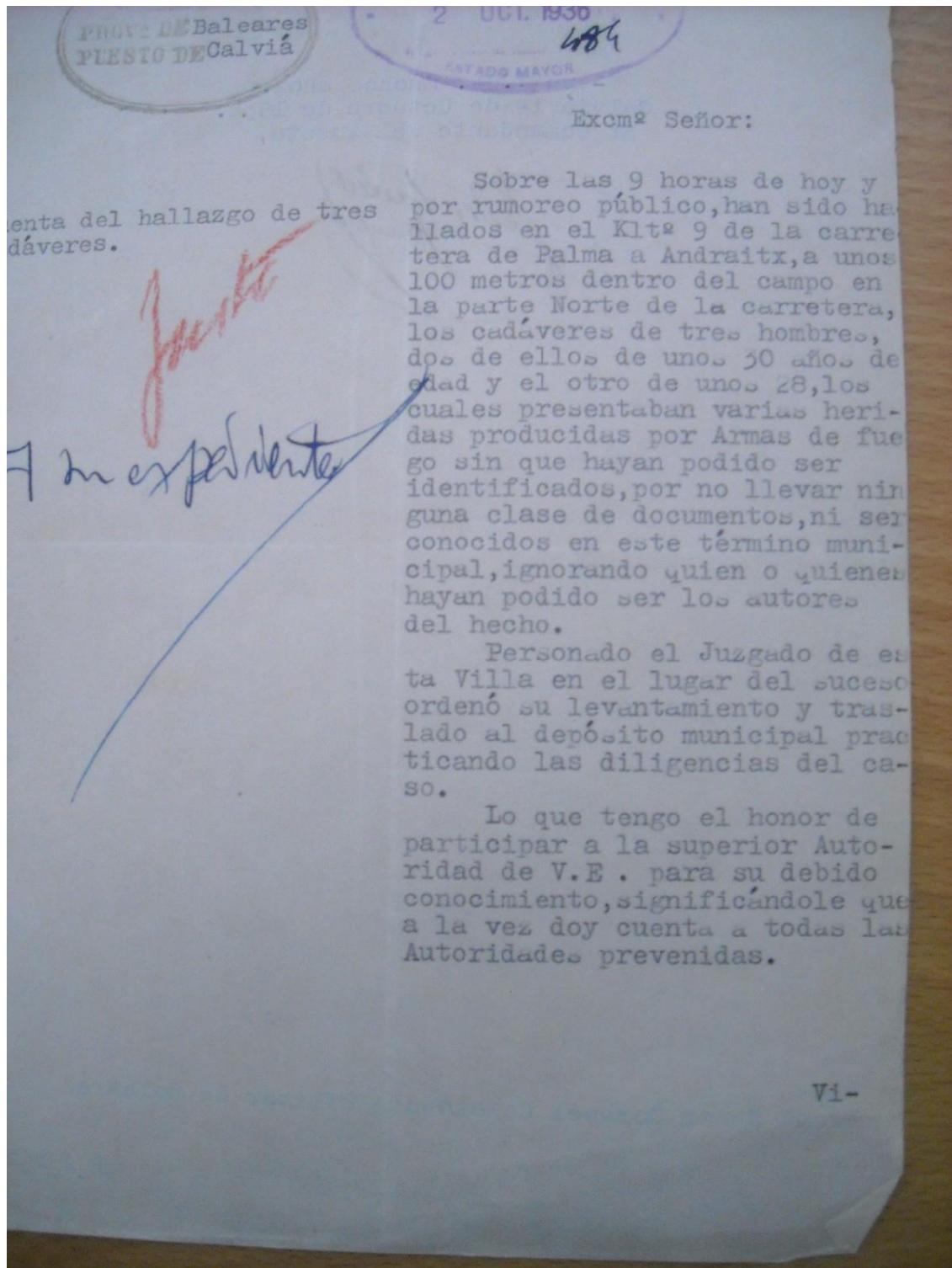
Conclusió:

El sistema d'enterrament emprat, i la inscripció registral, sembla indicar un determinat ordre que ens fa afirmar que estan situats al llarg del passadís central: *Cementerio de esta villa, en la fosa nº 2, fila 1ª, tramo izquierdo entrando.*

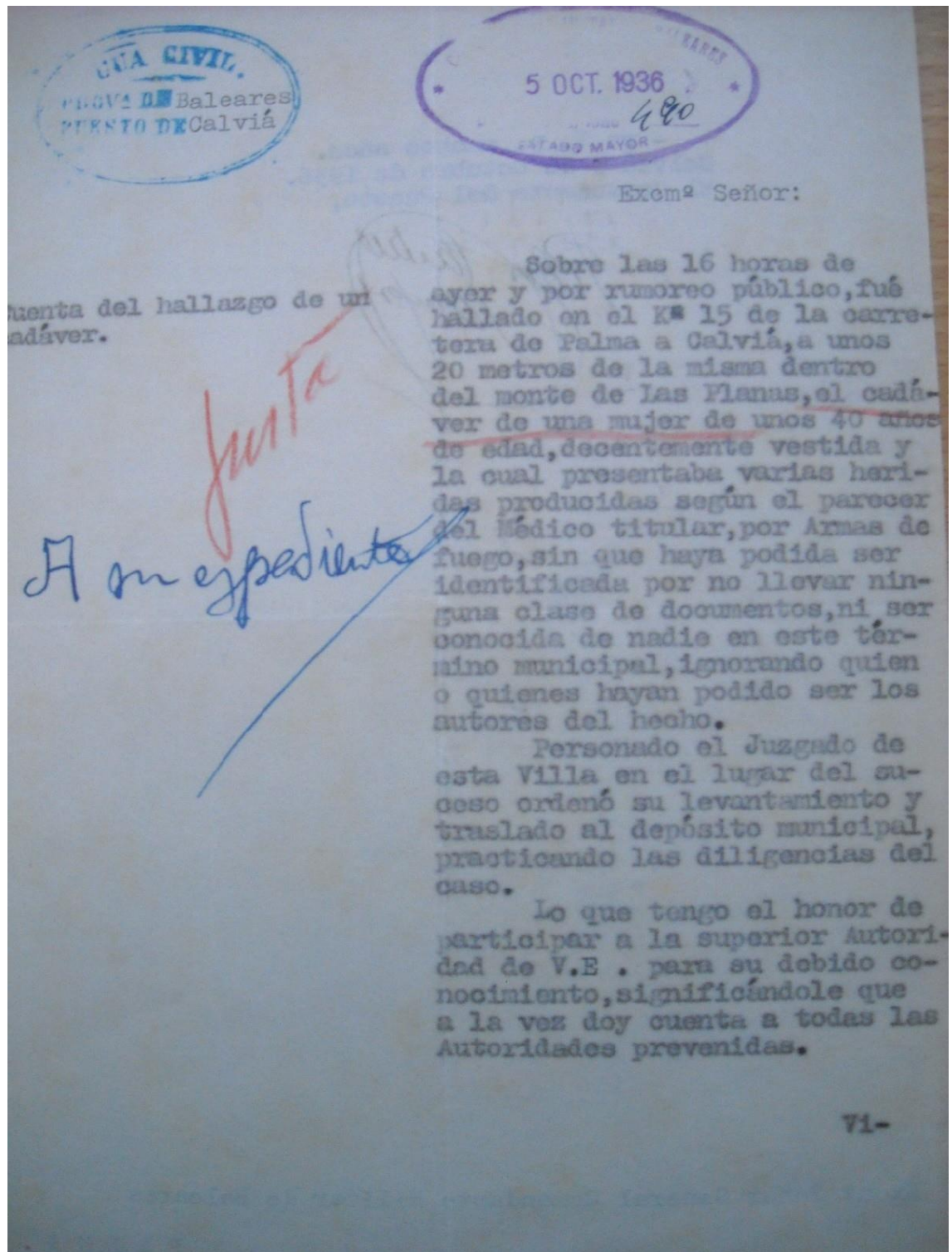
Però, també cap la possibilitat que l'ordre no sigui per files, sinó per fosses. En aquest cas, els indrets d'enterrament podrien abastar tot l'espai del cementiri i faria pràcticament inviable l'exhumació de la majoria de fosses perquè haurien estat desplaçades quan es varen construir els actuals nínxols.

No obstant això, els diferents testimonis orals, i la pràctica d'enterrament, entre xipresos, ens permet arribar a la conclusió que l'espai objecte d'ela intervenció s'ha de situar al passadís central del cementiri vell, al costat esquerre des de l'antiga entrada. Així i tot, hem d'aconsellar que, abans de l'obertura, es facin les cales oportunes per determinar-ne l'existència i la viabilitat.

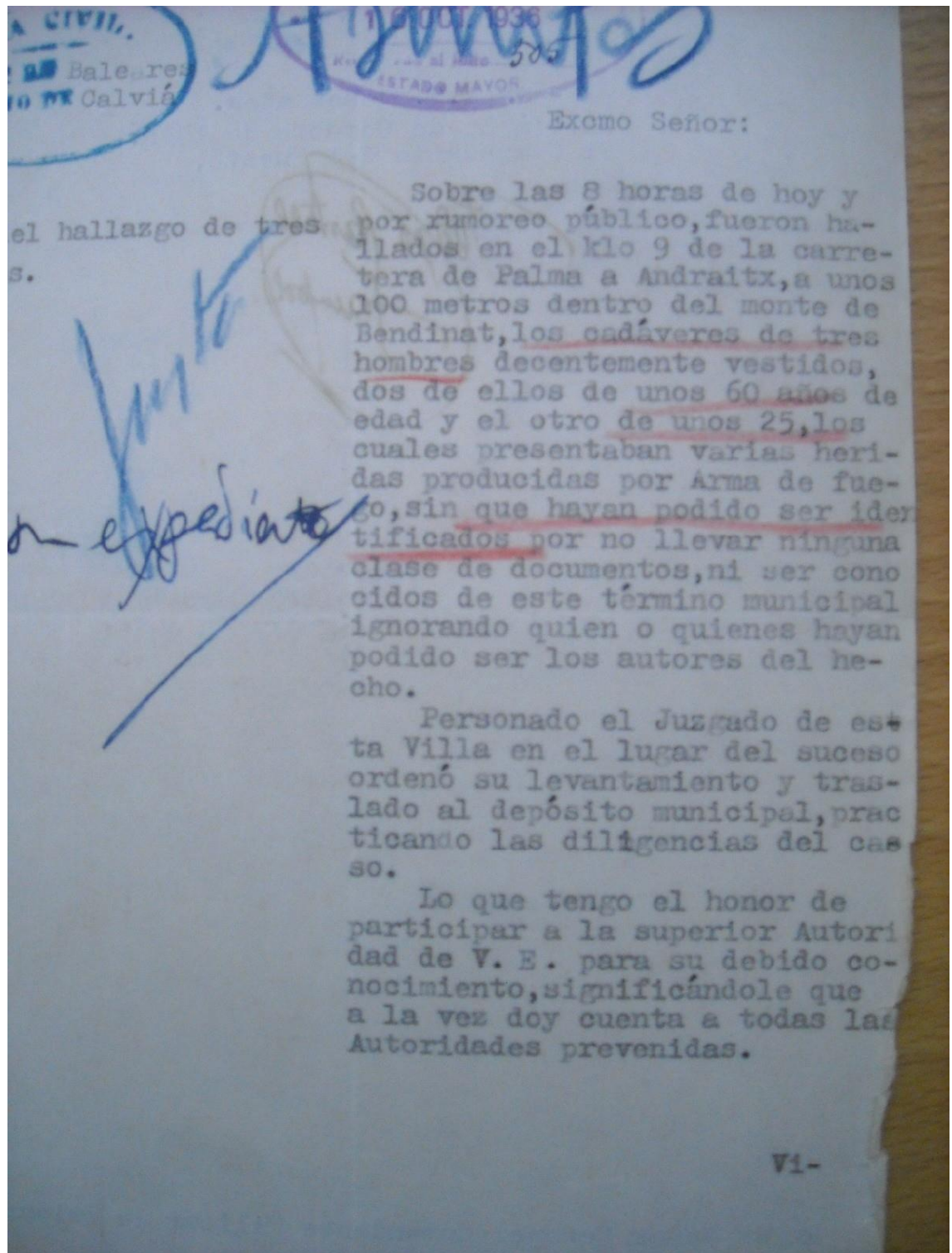
Annex 1.

Annex 2.

Annex 3.

Annex 4.

GOV. CIVIL.
PROV. DE Baleares
PUERTO DE Calviá

16 NOV. 1970
Registrado al folio 570
ESTADO MAYOR

Excmo Señor:

Cuenta del hallazgo de un cadáver.

Parte

A su expediente

Sobre las 7 horas de hoy y por rumorreo público, ha sido hallado en el camino del Cementerio de esta Villa y cerca de sus inmediaciones el cadáver de un hombre muy decentemente vestido, con los brazos y manos atadas a la espalda, en posición de óbito lateral izquierda, de unos 65 a 70 años de edad, el cual presentaba una herida en la cabeza producida por arma de fuego.

Personado el Juzgado de esta población en el lugar del suceso, ordenó, su levantamiento y traslado al depósito Municipal, practicando las diligencias del caso.

De las gestiones realizadas por la fuerza de este Puerto no han dado resultado para la identificación del cadáver por no llevar ninguna clase de documentos ni ser conocido en esta población, ignorando quien o quienes hayan podido ser los autores del hecho.

Lo que tengo el honor de participar a la superior Autoridad de V. E. para su debido conocimiento, permitiéndome significarle que a la vez doy cuenta a todas las Autoridades prevenida.

VI--

Fonts d'informació.

Fonts Orals:

Maria Bordoy Vich (T).

Francesc Salvà Pallicer.

Gaspar Pallicer.

Antònia Pallicer.

Maria Estades.

Julià Bujosa.

Josep Suárez.

Antoni Pallicer.

Joan Ferrà.

Jaume Pallicer.

Guillem Payeras Serra.

Epifanio Méndez Vasco.

Maria Antònia Oliver París.

Manel Calvo.

Arxius consultats:

Arxiu del Jutjat de Pau de Calvià. Registre de defuncions, 1935-1943, tom 17.

Arxiu històric de l'Ajuntament de Calvià.

Arxiu de l'Hospital Militar de Palma.

Bibliografia:

AA. DD, *Memòria Civil, Mallorca en guerra*, publicació per al diari *Baleares* editada setmanalment en forma de fascicles (1986-1987).

CAPELLÀ i FORNÉS, Llorenç, *Diccionari Vermell*, Palma, Ed. Moll, 1989.

GARÍ SALLERES, Bartomeu.- *Els calvianers que moriren a Porreres*. II Jornades d'Estudis Locals a Calvià. Documenta Balear, 2010.

GINARD i FERÓN, David, *Centres de reclusió a la Mallorca en guerra (1936-1939)*, Barcelona, revista Randa, núm. 28, 1991.

MARCH, Jaume; CERDÀ, Andreu, i SALAS, Pere.- *Pollença. La revolta contra la rebel·lió*. La Guerra Civil a Mallorca, poble a poble, núm. 9. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006.

MASSOT i MUNTANER, Josep, *La Guerra Civil a Mallorca*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976

MÉNDEZ VASCO, Epifanio.- *Un paseo por la historia socialista de Andratx, 1930-1943*. Agrupació Socialista d'Andratx. Palma, maig de 2004.

QUETGLAS, Damià, *Aproximació al que passa amb la República poble a poble*, Inca, Ed. Llibres lliures 2, 2005.

SCHALEKAMP, Jean A., *Mallorca any 1936. D'una illa hom no en pogut fugir*, Palma de Mallorca, Ed. Premsa Universitària, 1997.

SUÁREZ SALVÀ, Manel.- *El moviment obrer a Calvià (1923-1936)*. Llibres de la nostra terra, 80. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2008.

SUÁREZ SALVÀ, Manel, *Ruta de la memòria. La repressió dins Calvià*. Quaderns de la Memòria, 1. Memòria de Mallorca. Palma, 2006.